

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

Obecná část

Současný zákon o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací nabyt účinnosti k 1. červenci 2002. V průběhu účinnosti zákona se projevila interpretační nejednoznačnost určitých ustanovení, stejně jako praktická neúčinnost a nadbytečnost některých pojmů a institutů. Dále s ohledem na vývoj práva EU vyvstala potřeba posílit mezinárodní spolupráci České republiky v oblasti výzkumu, vývoje a inovací, vyjasnit některé dílčí, zákonem dosud výslovně neupravené otázky, případně zjednodušit některé postupy prováděné podle tohoto zákona, včetně snižování administrativní zátěže.

K základním principům navrhované změny zákona patří:

- celkové zjednodušení a zpřehlednění zákona,
- zohlednění praktických zkušeností s aplikací zákona a odstranění interpretačních problémů,
- zlepšení mezinárodní spolupráce České republiky ve výzkumu, vývoji a inovacích - zejména s ohledem na Nařízení rady ES 723/2009 o právním rámci Společenství pro konsorcium evropské výzkumné infrastruktury (ERIC) a Nařízení rady (ES) č. 1260/1999 ze dne 21. června 1999 o obecných ustanoveních o strukturálních fondech,
- řešení dosud neupravených oblastí – např. otázka podpory infrastruktury podle § 2 odst. 2 písm. e),
- zjednodušení poskytování podpory výzkumu, vývoje a inovací z veřejných prostředků,
- zpřehlednění pravidel veřejné soutěže ve výzkumu, vývoji a inovacích, včetně snížení administrativní zátěže,

Navržené změny zákona o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací jsou nezbytné pro dosažení vyšší přehlednosti právní úpravy a její interpretační jednoznačnosti, zlepšení mezinárodní spolupráce České republiky ve výzkumu a vývoji, zjednodušení a zpřehlednění poskytování podpory výzkumu, vývoje a inovací, včetně zefektivnění veřejných soutěží a snížení administrativní zátěže. Navrhovaná změna zákona také přinese zvýšení právní jistoty v případě některých oblastí, které dosud zákonem nebyly výslovně upraveny.

Předkládaný návrh není v rozporu s ústavním pořádkem České republiky, se závazky České republiky podle čl. 10 Ústavy ani s dalšími mezinárodními smlouvami. Návrh rovněž není v rozporu s komunitárním právem Evropské unie.

Navrhovaná právní úprava nemá žádný přímý dopad na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty, zejména rozpočty krajů a obcí ani na podnikatelské prostředí.

Z navrhované právní úpravy nevyplynou žádné negativní sociální dopady, resp. dopady na specifické skupiny obyvatelstva. Návrh rovněž nemá žádné dopady na životní prostředí.

Návrh neobsahuje odlišnou úpravu pro muže a pro ženy. Nedotýká se tedy rovnosti postavení mužů a žen.

Předkladatel navrhuje Poslanecké sněmovně, aby v souladu s § 90 odst. 2 zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších předpisů, Poslanecká sněmovna vyslovila s tímto návrhem souhlas již v prvním čtení.

Důvodem pro tento návrh je nezbytnost navržené právní úpravy v oblasti vědy a výzkumu, kterou by bylo vhodné aplikovat v co možná nejkratším termínu.

Zvláštní část

Body 1 až 3

K názvu zákona, nadpisu části první, § 1 a § 2

Navrhuje se zrušení slova „experimentální“ v sousloví „experimentální vývoj“ v názvu zákona a jeho dalších částech, neboť zákon jiný druh vývoje neupravuje a slovo „experimentální“ je v této souvislosti nadbytečné. Sousloví „experimentální vývoj“ je beztak nahrazeno legislativní zkratkou a prakticky tak není používáno.

Bod 4

K § 2 odst. 2 písm. d)

Z ustanovení je odstraněna úprava výzkumné organizace v případě územního samosprávného celku pro její nadbytečnost, neboť dle ustanovení § 37 územní samosprávné celky postupují podle tohoto zákona obdobně.

Bod 5

K § 2 odst. 2 písm. f)

Do ustanovení se doplňuje možnost zřízení velké infrastruktury společně několika výzkumnými organizacemi. Není důvodné, aby velké infrastruktury, tedy jedinečná výzkumná zařízení, mohly být zřizovány pouze jednou výzkumnou organizací. Naopak je třeba podporovat spolupráci různých institucí zabývajících se výzkumem a vývojem, neboť největší pokrok je dosahován právě prostřednictvím spolupráce různých institucí z různých oborů. Navrhovaná úprava podpoří zřizování velkých infrastruktur.

Bod 6

K § 2 odst. 2 písm. l)

V ustanovení provedena změna gramatického charakteru zdůrazňující, že se nemusí jednat o výdaje na pořízení hmotného a zároveň nehmotného majetku.

Bod 7

K § 2 odst. 2 písm. m)

Z důvodu odstranění interpretačních nejasností se navrhuje upravit ustanovení tak, aby bylo poskytovateli výslovně umožněno uznat i uplatňování nepřímých nákladů příjemce v projektech. Původní úprava byla zdrojem nejasností, zda poskytovatel může uznat i nepřímé náklady příjemce ve výzkumu, vývoji a inovacích. Výslovné uvedení nepřímých nákladů v ustanovení tak příjemci umožní účtování o úplných přímých i nepřímých nákladech, resp. poskytovatel tedy bude mít možnost uznat jak přímé tak i nepřímé náklady. Tato úprava souvisí s rozdílnými způsoby účtování o nákladech a výnosech, resp. příjmech a výdajích. Zákon nesmí omezit, a to ani nejasnou interpretací, výzkumným organizacím a poskytovatelům použít kterýkoli způsob účtování (additional costs a úplné nepřímé

náklady). Je rovněž důležité omezit možné překážky účasti v evropských projektech, zejména v připravovaném programu HORIZON 2020.

Bod 8

K § 3 odst. 2 písm. d)

Nově vkládané písmeno d) stanoví, že na infrastrukturu je poskytována účelová podpora. V zákoně byl vymezen pojem „infrastruktura“, nicméně dosud chyběla podrobnější úprava způsobu podpory infrastruktury, návrh tento nedostatek odstraňuje a upravuje podporu obdobně jako u velké infrastruktury. Navrhovaná úprava navazuje ustanovení § 3 odst. 1 zákona.

Bod 9

K § 3 odst. 3 písm. b)

V návaznosti na nově vložené ustanovení § 2 odst. 2 písm. g) se navrhuje doplnění ustanovení tak, že institucionální podporu lze poskytnout i na mezinárodní spolupráci České republiky realizovanou na základě zvláštních předpisů mezinárodního nebo evropského práva, přičemž poznámka pod čarou odkazuje na Nařízení rady ES 723/2009 o právním rámci Společenství pro konsorcium evropské výzkumné infrastruktury (ERIC).

Bod 10

K § 3 odst. 3 písm. c)

Dosavadní znění zákona postrádá ustanovení, podle kterého by bylo možné přidělovat dotaci (do výše 100 % uznaných nákladů projektu) např. z tzv. „norských fondů“, obdobně jako např. v rámcových programech EU. Důvodem je, že spolupráce České republiky a jiného státu (v tomto případě Norska) není založena mezinárodní smlouvou, ale pouze memorandem, a tedy není splněn požadavek ustanovení § 3 odst. 3 písm. b) bod 3, které mezinárodní smlouvu stanovuje jako podmínku sine qua non.

Ustanovení § 3 odst. 3 písm. c) ve stávajícím znění pak rovněž nelze použít, protože „operační program“ – ač zákon nikde nevysvětluje, co se tímto pojmem rozumí – je v praxi terminus technicus používaný pro podporu dle čl. 18. Nařízení rady ES č. 1260/1999 a rozumí se jím výhradně podpora poskytnutá EU.

Bod 11

K § 3 odst. 3 písm. d)

Navrhuje se výslovně upravit možnost, aby institucionální podpora byla poskytována i na zabezpečení činnosti odborných poradních orgánů poskytovatele v rámci zajišťování veřejných soutěží ve výzkumu, vývoji a inovacích. Zákon dosud úhradu těchto nákladů neupravoval; navrhovaná úprava má odstranit vznikající interpretační nejasnosti.

Bod 12

K § 3 odst. 3 písm. f)

Navrhuje se výslovně upravit možnost, aby institucionální podpora byla poskytována i na úhradu nákladů spojených se zabezpečením agendy ústředního správního úřadu odpovědného za výzkum a vývoj podle § 33 odst. 2 zákona. Doposud zákon úhradu takových nákladů neupravoval, ačkoliv dle tohoto ustanovení lze institucionální podporu poskytnout na náklady spojené s činností Rady pro výzkum, vývoj a inovace, Grantové agentury České republiky, Technologické agentury České republiky a Akademie věd České republiky. Jedná se o náklady přímo spojené s činností Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy jako ústředního správního úřadu a zajištěné řádného fungování jeho funkce v těchto agendách, které jsou svěřeny výhradně Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, a to podle zákona č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších právních předpisů a zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, ve znění pozdějších právních předpisů. Tedy jedná se o náklady bezprostředně spojené s výzkumem, vývojem a inovacemi, vyplývajících ze zákona a není možné, aby tyto náklady byly hrazeny z jiných činností.

Bod 13

K § 4 odst. 1 písm. e)

Vypuštěním sousloví „schválených vládou“ se ustanovení upřesňuje s ohledem na to, že infrastruktury jsou vládou schvalovány vždy (viz § 2 odst. 2 písm. f).

Bod 14

K § 5 odst. 6

Navrhuje se formulační úprava, kdy je poněkud neurčité sousloví „programy vymezené tímto zákonem“ nahrazuje přesnějším „programy vyhlášené a realizované podle tohoto zákona.“

Bod 15

Z důvodu logického členění zákona se navrhuje ustanovení § 7 až § 14 seskupit do Hlavy III s názvem „Podmínky podpory“.

Bod 16

K § 7 odst. 3

Navrhuje se doplnění ustanovení o další omezující podmínku. Stávající úprava stanoví, že podpora nemůže být poskytnuta fyzické osobě, pravomocně odsouzené pro trestný čin související s předmětem podnikání fyzické osoby, teoreticky by však mohla být poskytnuta podpora osobě pravomocně odsouzené pro trestný čin související s činností, na niž by tato podpora byla poskytnuta. Navrhovaná úprava tento nedostatek stávající právní úpravy odstraňuje.

Bod 17

K § 7 odst. 5

V návaznosti na změnu § 2 odst. 2 písm. h) a § 3 odst. 2 písm. e) se navrhuje doplnit ustanovení o úpravu poskytování účelové podpory na infrastrukturu. Účelovou podporu na infrastrukturu tak bude poskytovatel poskytovat po schválení projektu vládou, obdobně jako na projekty velké infrastruktury.

Bod 18

K § 7 odst. 7 (k upravené variantě)

Navrhuje se úprava systému poskytování institucionální podpory, včetně zrušení každoročního provádění hodnocení Radou. Navrhované řešení umožňuje pokračovat v poskytování institucionální podpory na základě stávajícího způsobu hodnocení, založeného na výkonnosti výzkumné organizace. Současně navrhované řešení umožňuje připravit a postupně zavést nový nebo upravený způsob hodnocení. Pokud by stávající, velmi striktní úprava („její podíl na celkové výši institucionální podpory výzkumných organizací ze státního rozpočtu v daném roce odpovídá jejímu podílu na hodnotě výsledků všech výzkumných organizací dosažených v uplynulých 5 letech podle hodnocení prováděného každoročně Radou pro výzkum, vývoj a inovace“) zůstala zachována, bylo by případné pozdější prosazení změny časově velmi náročné, neboť by bylo nutné ji připravit prostřednictvím další novely zákona. Možnost poskytnout institucionální podporu na základě mezinárodně uznávaných metodik zůstává nedotčena.

Bod 19

K § 11

Navrhuje se zrušení ustanovení o úpravě vlastnických práv k výsledkům a využití výsledků projektu, neboť tato práva vycházejí ze smlouvy o využití výsledků uzavřené mezi příjemcem podpory a uživatelem výsledků, a která je nejpozději před ukončením řešení projektu předkládána poskytovateli. Smlouva o využití výsledků však upravuje soukromoprávní vztahy mezi příjemcem podpory a uživatelem výsledků. Obsah těchto vztahů může být kdykoliv měněn na základě vůle smluvních stran, a to bez ohledu na informační povinnost dle daného ustanovení. V praxi nelze zabránit dodatečným změnám této smlouvy, samotná smlouva se z hlediska zákona stává spíše formální náležitostí bez skutečného významu a ustanovení § 11 tak ztrácí smysl, který zákonodárce vedl k jeho zavedení.

Body 20 a 21

K § 14

Navrhovaná úprava dává Radě pro výzkum, vývoj a inovace možnost snížit objem poskytnuté podpory na základě jejího uvážení založeném na posouzení závažnosti pochybení při předávání údajů do informačního systému výzkumu, vývoje a inovací. Zároveň se v návaznosti na zrušení § 11 upravují odstavce 3 a 4.

Bod 22

K § 16 odst. 4

Navrhovaná úprava vychází ze zrušení ustanovení § 11, které upravovalo povinnost uzavřít smlouvu o využití výsledků. Důsledkem je zrušení písmene d), neboť již neexistuje způsob, jak ověřit dodržení způsobu a doby využití výsledků (smlouva o poskytnutí podpory toto výslovně neřeší). Dalším důvodem úpravy je sjednocení pravidel pro podílově financované projekty; toto sjednocení bylo provedeno sloučením ustanovení písmen b) a c). Dohoda všech účastníků projektu ohledně využití (vlastnictví) výsledků musí být již součástí smlouvy o účasti na řešení projektu, což by mělo zabránit situacím, kdy se takto zásadní otázky řeší až před koncem řešení projektu.

Bod 23

K § 17 odst. 2

Navrhuje se úprava odstavce 2 tak, aby ustanovení obsahovalo vyhlášené podmínky soutěže ve výzkumu, vývoji a inovacích, tak jak budou zveřejněny v Obchodním věstníku. Právo poskytovatele stanovit další podmínky (viz § 17 odst. 3) tím není dotčeno. Poskytovatel tak může stanovit i zvláštní požadavky na prokázání způsobilosti uchazečů. Účelem navrhované úpravy je zejména zřejmé stanovení rozdílu mezi informacemi, které se uveřejňují v Obchodním věstníku a obsahem zadávací dokumentace a snížení nákladů na zveřejnění podmínek.

Bod 24

K § 17 odst. 4

Navrhuje se gramatická úprava ustanovení.

Bod 25

K § 18 odst. 2

Navrhuje se sémanticky přesnější formulace ustanovení.

Body 26 až 28

K § 18 odst. 4 a 5

Zjednodušuje se prokazování způsobilosti uchazeče při podání návrhu projektu. Uchazeč bude předkládat zásadně pouze takové doklady, které si nemůže zajistit poskytovatel. Prokazování způsobilosti ve smyslu odst. 2 písm. b) se vztahuje k činnostem podléhajícím oprávnění dle zvláštních právních předpisů (např. zákon č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech a o změně některých souvisejících zákonů, zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláška č. 311/1997 Sb., o chovu a využití pokusných zvířat), nelze ji tedy prokazovat výpisem z obchodního rejstříku. Úprava přinese snížení administrativní zátěže na straně uchazečů.

Bod 29

K § 18 odst. 10

Navrhuje se gramatická úprava ustanovení.

Body 30 až 32

K § 19 odst. 1 písm. a) a b)

V návaznosti na změnu § 17 odst. 2 se upravují náležitosti obsahu zadávací dokumentace. Požadavek, aby zadávací dokumentace obsahovala platné znění programu schváleného vládou podle § 5 odst. 2 a

3 a posouzeného Evropskou komisí, pokud se na program takové posouzení vztahuje, nebo skupiny grantových projektů a dále předpokládanou dobu jejich zahájení a ukončení, byl do odst. 1 písm. a) přenesen z § 17 odst. 2 písm. a). Zároveň se v návaznosti na změnu § 17 odst. 2 odstraňuje písm. b). Všechny uvedené podklady jsou uchazečům zpřístupněny dálkovým přístupem, což minimalizuje náklady na jejich distribuci a je pro uchazeče uživatelsky přátelské.

Bod 33

K § 20

Navrhuje se gramatická úprava ustanovení.

Bod 34

K § 21 odst. 1

Navrhuje se odstranit podmínku, že členy komise pro přijímání návrhů projektů nesmí s uchazeči spojovat osobní ani pracovní či jiný obdobný poměr, neboť tato podmínka může být v praxi obtížně splnitelná a ostatní omezující podmínky vztahu členů komise k předmětu soutěže nebo uchazečům uvedené v daném ustanovení jsou dostačující.

Bod 35

K § 21 odst. 2

Provádí se úprava ustanovení v návaznosti na změny v § 17.

Bod 36

K § 21 odst. 3

Provádí se úprava ustanovení v návaznosti na nově vložený odstavec 9.

Bod 37

K § 21 odst. 4

Navrhuje se zpřesnění ustanovení, kdy neurčitý pojem „složení odborného poradního orgánu“ byl nahrazen konkrétnějším „seznam členů odborného poradního orgánu“. Dále se ustanovení mění tak, že poskytovatel bude seznam členů odborného poradního orgánu zveřejňovat až při vyhlášení výsledků veřejné soutěže ve výzkumu, vývoji a inovacích, aby se snížila možnost jejich případného ovlivňování. Navrhovaná úprava posílí transparentnost a nestrannost veřejných soutěží ve výzkumu, vývoji a inovacích.

Bod 38

K § 21 odst. 6

V zájmu vyšší transparentnosti průběhu veřejných soutěží ve výzkumu, vývoji a inovacích navrhovaná úprava ustanovení upřesňuje, že hodnocení návrhů projektů bude provedeno přímo odborným poradním orgánem a nikoliv zprostředkovaně.

Bod 39

K § 21 odst. 7

V zájmu vyšší transparentnosti průběhu veřejných soutěží ve výzkumu, vývoji a inovacích se stanoví povinnost poskytovatele v případě, že rozhodne v rozporu s doporučením odborného poradního orgánu zveřejnit nikoliv pouze samotné rozhodnutí, ale také jeho zdůvodnění.

Bod 40

K § 21 odst. 9

Vkládá se nový odst. 9, který upravuje postup poskytovatele v případě, že při předložení návrhu projektu budou zjištěny nedostatky v prokazování způsobilosti dle § 18. Poskytovatel v takovém případě může písemně vyzvat uchazeče k odstranění nedostatků ve stanovené lhůtě. Účelem ustanovení je, aby návrhy projektů nebyly ze soutěže vyřazovány v důsledku dílčích a odstranitelných pochybení, přičemž navrhovaná úprava rovněž zakládá nediskriminační přístup poskytovatele při nápravě těchto nedostatků.

Bod 41

K § 22 odst. 5

Provádí se úprava ustanovení v návaznosti na nově vložený § 21 odst. 9.

Bod 42

K § 24 odst. 3

Z důvodu odstranění interpretačních nejasností se navrhuje formulační úprava ustanovení, aniž by byl pozměněn jeho obsah.

Body 43 až 45

K § 31 odst. 4

Navrhuje se vložit nové písmeno c), které odstraňuje nejednoznačnost úpravy ohledně lhůty vztahující se na poskytování údajů o programu do centrální evidence aktivit výzkumu, vývoje a inovací. V návaznosti na tuto změnu se mění také návěť odst. 4.

Bod 46

K § 33 odst. 2 písm. b)

Upravená formulace vychází z předpokladu, že v ČR bude existovat více velkých infrastruktur než jedna.

Bod 47

K § 35 odst. 2 písm. b)

Navrhuje se doplnit kompetenci Rady pro výzkum, vývoj a inovace o kontrolu realizace dalších strategických dokumentů s dopadem na výzkum, vývoj a inovace. Taková kompetence odpovídá povaze funkce Rady pro výzkum, vývoj a inovace jakožto odborného a poradního orgánu vlády.

Bod 48

K § 35 odst. 2 písm. d)

Navrhuje se formulační zpřesnění ustanovení, které dle stávajícího znění zakládá interpretační nejasnost ohledně toho, co je vládou schvalováno.

Bod 49

K § 35 odst. 2 písm. e)

Navrhuje se formulační upřesnění daného ustanovení.

Bod 50

K § 35 odst. 2 písm. o)

Navrhuje se vložení nového textu písm. o), kterým se zakládá příslušnost Rady ke koordinaci přípravy a řízení operačních programů ve výzkumu, vývoji a inovacích. Smyslem navrhované úpravy je zlepšení spolupráce mezi jednotlivými rezorty příslušnými k řízení operačních programů v této oblasti.

Bod 51

K § 35 odst. 5

Vkládá se nový odstavec 5, který nově upravuje další způsoby zániku členství v Radě pro výzkum, vývoj a inovace, mimo postup uvedený v odstavci 4.

Bod 52

K § 35 odst. 7

Navrhovaná úprava odstraňuje praktickou interpretační nejasnost ustanovení v tom smyslu, že členové Rady mají nárok na úhradu nutných výdajů vzniklých v přímé souvislosti s cestami konanými v rámci výkonu funkce člena Rady pro výzkum, vývoj a inovace. Navrhovaná úprava také dává do souladu výkon funkce člena Rady pro výzkum, vývoj a inovace s výkonem funkcí v jiných odborných poradních orgánech vlády, které omezení maximálního počtu funkčních období obvykle nemívají.

Bod 53

K § 35 odst. 8

Navrhuje se nově upravit systém odborných a poradních orgánů Rady pro výzkum, vývoj a inovace; stávající systém stálých odborných komisí je nahrazen systémem odborných komisí zřizovaných k plnění konkrétního úkolu na dobu určitou. Výjimkou je Bioetická komise, která zůstává stálou odbornou komisí Rady. Cílem navrhované úpravy je, aby jako odborné poradní orgány Rady fungovaly jen takové komise, které skutečně vykonávají činnost, pro kterou byly zřízeny.

Bod 54

K § 36 odst. 4

Navrhuje se změnit postavení předsedy Grantové agentury České republiky tak, že tento, jakožto vedoucí organizační složky státu vykonává funkci v pracovním poměru, který je založen jmenováním. Navrhovaná úprava vychází ze znění § 33 odst. 3 písm. a) zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Bod 55

K § 36a odst. 5

Navrhuje se změnit postavení předsedy Grantové agentury České republiky tak, že tento, jakožto vedoucí organizační složky státu vykonává funkci v pracovním poměru, který je založen jmenováním. Navrhovaná úprava vychází ze znění § 33 odst. 3 písm. a) zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.